

Stylist: Domán Melinda

SZÖVEG –
SZÁM KATI

KÉP –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

A színház

MORÁLIS DÖNTÉSEINKRŐL SZÓL

Színházat csinálni olyasmi, mint újra és újra összerakni egy világot szavakból, mozdulatokból, tárgyakból, munkaidőben, aztán hazamenni és élni egy másikban. Kosztolányi persze mindezt szebben mondja: a színésznő „minden este meghal, aztán vacsorázik”. Vajon mit tart egy igazi szakmabeli ma a színészetről színészként, rendezőként, a Vígszínház új igazgatójaként, és mit gondol erről apaként? Hogyan követheti a színház és a színész azt a sokféle vihart és változást, ami most a színpadokon kívül zajlik? **Rudolf Péterrel** beszélgettünk.

- ◆ – **Egy ekkora társulat igazgatójaként szerinted milyen képességnek lehet hasznát venni?**
– Talán a következetesség és az empátia a legfontosabb. Manapság különösen. Sokféle szakma képviselteti magát egy ekkora színházban. Művészek, hivatali csoportok, a műszaki dolgozók, sokféle identitású ember együttműködését kell megteremteni. Ki kell tudnod választani a munkatársaidat – kívülről érkező ez nem egy egyszerű feladat. Ez az időszak még mindig az ismerkedés időszaka. Kell tudni „delegálni” a munkát. És kell tudni számonkérni. Alapvetésem, hogy a dolgoknak legyen következménye. Egyszerűen hangzik – nem az. Tanulok minden pillanatban. Nem csak a közvetlen munkatársaimtól, mindenkitől, aki szembejön a folyosón. Ezért érint fájdalmasan minden, ami elvon a színháztól, ellopja az energiámat. Az elmúlt hónapok folyamatos harcban teltek: Coviddal, múltból örökölt érzékeny és fájdalmas helyzetekkel, közéletünk viharával. Ennél vadabb kiképzésben kevesen részesültek, de van haszna, érzem. Változom is nyilván – ez elkerülhetetlen. De az „arcomat” nem szeretném elveszíteni. Önmagam kell, hogy maradjak. A kommunikációmban igyekszem partnernek tekinteni mindenkit. Néhányan akár a gyengeség jelének, határozatlanságnak is hihetik ezt az attitűdöt. Tévednek. Egyszerűen tiszta helyzeteket kívánok teremteni a nehéz döntéseim előtt, mindent körbejárni, és aztán lépni. Ez idő- és energiaigényes, de számomra kifizetődő. A belső békém érdekében teszem.

Jó lenne, ha végre módomban állna a lényegre koncentrálni, jelenre és jövőre. A kiszámíthatóság megteremtése most a legnehezebb. A hosszú távon való gondolkodás. Pedig társulatot csak úgy lehet építeni. Színészi pályák íveit kell látni, ennek nevében tárgyalni és összerakni egy-egy évadot. A színház szellemiségéhez illeszkedő, azt vállaló, abban otthonosan mozgó kollégákkal. Akik tudják, mire számíthatnak a következő években. Látják az utukat. Várkonyi – amennyire tudom – így „kezelte” a társulatát.

– A példaképed?

– Történeteken keresztül ismerem csak. Már nem adott meg személyesen találkozni vele, vagy akár az osztályába járni. Épp abban az évben ment el, amikor engem felvettek. Ereklüként őrzöm TorDY Géza barátomtól premierajándékként kapott „Utazás az éjszakában” példányát és kellék cvikkerét. Várkonyi Gézának adta, ő nekem, és nyilván nekem is tovább kell majd adnom. A lényeg, hogy minden róla szóló anekdota vagy a filmek, amiket rendezett, de még a fotók, a fellelhető beszédek is számomra azt sugallják, hogy ahogyan ő gondolkodott színházról, színészeiről, közönségről – nekem ahhoz nagyon sok közöm van: Tiszteld a nézőt, akinek az adóforintjaiból játszhatunk, tiszteld az író, tiszteld a kollégákat, ha már lehúztak néhány évtizedet ezen a pályán, tiszteld az ifjakat, mert most mártóznak meg ebben a világban! És tisztelj mindenkit, aki a háttérben dolgozik, sose látszik, de a profizmusa, a megszállottsága nélkül nem születhetne jó előadás vagy film! És persze mi magunk is joggal várjuk el a kölcsönös tiszteletet sajtótól, politikától. A mi munkánk a világ egyik legspeciálisabb és legfontosabb szolgáltatása. A jobb emberré válás „projekt.” Az út, amit bejárunk egy próbán – a keresés, a megszállottság, az egymásnak feszülések – nehéz, de ha ennek nevében történik, akkor megéri.

– Az előadó-művészet sokszor melegágya a kiszolgáltatottságnak, hiszen az önátadás és az önfeladás között olykor vékony a választóvonal... nem lehetne erre is felkészíteni a fiatal színészeket?

– Változóban a világ. Ez a közhelyes mondat még sosem volt ennyire a helyén, mint most. Sok minden, ami az elmúlt évtizedekben talán még belefért (már akinél), ma már megengedhetetlen. Egy ilyen átmeneti korszakban, nagyon nehéz korrekt ítéleteket hozni, egyáltalán ítélkezni nagy felelősség. Élesen leválasztható azonban a munka hevületében elhangzó mondat az általános működésbe csúszó, a mindennapi életet megkeserítő

hatalmi játszmáktól és visszaélésektől. Megnehezíti az új etikai kódexek, új protokollok kidolgozását, hogy esetenként, például siker esetén, a sértett megbocsát. Összead, kivon és azt mondja, megérte. Van olyan Oscar-díjas rendező, akinél, ha megnézed a stáblistát, a későbbi filmjeiben alig látod újra a neveket, mert menekülnek előle, senki nem akar vele dolgozni többet. Aztán az új csapat, az Oscar-gálát látva maga előtt, csatlakozik. Annak a tévképzetnek azonban, hogy a zsenialitás része a téboly szülte sokkoló munkahangulat, lassan vége. A „törd össze a színészt és építsd újra” gögijének is. A katarzist a pontosság szüli, nem a sokk. Az oktatásnál sok minden eldől, de én abban reménykedem, hogy a most érlelődő generáció már magával hozza az új idők szelét, és ez a munkában kellő alázattal párosítva meggyorsítja a tisztulás folyamatát az egész világon. A nagylányunk Montrealban végzett színész szakon, így van némi rálátásom az ottani munkatílusra. Nekem magamnak pedig volt szerencsém Marton László és Valló Péter osztályában, ehhez hasonló hangulatban felnőni. Kezeleni a nehéz helyzeteket egyébként egyéniség dolga is, nem csak a kereteken múlik.

– Hogy lehet kisiklani egy ilyen helyzetből?

– Egyszer egy Sztanyiszlavszkij-féle rávehető gyakorlatot végeztünk Szinetár tanár úrnál. Az volt a feladat, hogy idézzünk fel egy tragikus pillanatot az életünkéből. Azt gondoltam, ez az én magánügyem, majd lehívom magamból akkor, ha szükségem lesz rá. Tizenötön voltunk az osztályban, tizennégyen már elmondták a kisebb-nagyobb drámákat, a szakításaikat, azt, hogy hogyan veszítették el a macskájukat – hála a jó Istennek, sötétebb tragédiákra nem derült fény. Annyira tiltakoztam az egész ellen, hogy fel sem készültem, improvizáltam. Elkezdtem a színpadon hasalva csúszni, mintha a sivatagban kúsztam volna kiszáradt szájjal, aztán rábukkantam egy esernyőre – épp egy esernyős helyzetgyakorlatot csináltunk előtte – és egy könnyes-sírós röhögésben törtem ki. Döbönt csend volt, a tanár úrnak, akinek egyébként csodálatos humora van, elkerekedett a szeme, és megkérdezte: „Ez most egész pontosan mi is volt?” Azt mondtam, ez annyira jellemző az én életemre: „Hol találok esernyőt? Pont a sivatagban.” Hát, nem röhögött. De elegáns volt, békén hagyott. Ma is azt gondolom, ezzel is elmondtam valamit magamról. A nagymamám halála, az első nagy veszteségem és fájdalom mindig velem van. Kisiklottam a felidézése elől. De szerepben velem van – segít rajtam, ha kérem. Egyre több ismeretünk van arról, hogy a legbonyolultabb dolgok is leírhatók matematikai képlettel, akár a szerelem is. ➤

A mi munkánk a világ egyik legspeciálisabb és legfontosabb szolgáltatása. **A jobb emberré válás „projekt.”**

Van benne valami ijesztő. Ugyanakkor már-már az az ember érzése, hogy a tudomány kezd összeérni a hittel. Én kapaszkodom abba, hogy minden ember „Észak-fok, titok, idegenség”.

– **A színész és a rendező ezt a titkot fejtegeti.**

– Igen, színészként ismerni kell bizonyos mechanizmusokat magamban, a félelmeimet, az agresszivitásomat, érzéseimet, élményeimet pakolgom ki-be. Ez szerkesztés, önismeret, pszichológia. Roppant tudományosan hangzik. Néha pedig egyszerűen felveszel egy kabátot, és megvan a szerep. Ez a csoda kategória, nehogy megfessük! A színész dolga az, hogy felépítse a figurában a saját igazságát, a rendező dolga összerakni a nagy egészet, vagyis ütköztetni az igazságokat. Rendezni és játszani mindig egyfajta öngyógyító mechanizmus is.

– **Egy interjúban beszéltél arról, hogy jó lenne politika-mentes színházat csinálni. Lehet ilyet ma?**

– Bocsánat, hadd pontosítsak! Nincs politika-mentes színház. Nem is kell lennie. Mi a politika? A társadalmi keret, amelyben alkotasz. A mindennapjaink szövevénye. A hatalmi játszomától mentes színházról beszéltem. A szabad és független véleményalkotás és a témaválasztás szabadságának evidenciájáról. Az más kérdés, hogy egy-egy politikai erő is meghatározza önmagát, vannak prioritásai, és így van viszonya egy-egy alkotóhoz és alkotóműhelyhez is. Így az eredeti alkotói szándéktól függetlenül is minden előadás valakinek jól jön, valakinek meg nem.

A lényeg, hogy az alkotó szándéka a saját gondolatmenetének, történetének elmesélése legyen, és ne valaki szája ízét édesítő vagy keserítő illeszkedés vezesse. Mi történeteket akarunk elmesélni, fontos morális kérdéseket járunk körbe – snassz is lenne beilleszteni valamiféle politikai szándékba. Ha utólag beilleszti valaki, az más kérdés. Az a politika felségterülete.

Ami a színpadon történik, az egy évezredes hagyományokkal rendelkező kultikus pillanat. Megfoghatatlan, miért hat az emberre, és hogyan változik ez attól, hogy

együtt vagyunk előadók és nézők. Ott együtt hozunk létre valamit. Még egy film is másképp hat a moziban és másképp otthon. Én például ma is emlékszem, hogy hol láttam a Gyalog galoppot vagy a Picasso kalandjait, az én generációm kultikus filmjeit. Ott tényleg egymás térdét csapkodtuk.

– **A járvány miatt megint ezek a közösségi alkalmak vannak veszélyben. Mennyire hat ez a bizonytalanság egy próba-folyamatra, amelynek, akár csak egy darabnak, megvan a maga drámai íve a csúcsponttal, a premierrel?**

– Igen, ez egy nagyon nehéz időszak. Anno, a nagy világegészek idején menekültek az emberek a fájdalom elől felejteni a színházakba, mozikba. Most épp ez az egyik veszélyforrás. Hálásak is vagyunk a nézőinknek. Hozadéka is van ezeknek a nehéz időknek. Ünnepe minden egyes előadás. Mindent megteszünk, megtettünk a nézőink és a munkatársaink biztonsága érdekében. A Vígszínház hozta meg a leghigorúbb intézkedéseket. Maszkban csináltuk végig a próba-folyamatot. Régen az jellemezte a szakmánkat, hogy a színész az előadás érdekében akár betegen, négykézláb is bemászott az épületbe és lejártszotta az előadást, mert ez szolgálta a színház érdekeit. Most azzal tesz jót, hogy a legkisebb gyanús jelre azonnal otthon marad, és orvoshoz fordul. Percről percre változik a helyzet. De reagálunk mindenre. Elszántak vagyunk. Ez a dolgunk. Nem panaszkodunk, így működik most a világ. De ezeknek a traumáknak, azt hiszem, tud haszna is lenni, mert átalakítja a gondolkodásmódunkat. A színház a maga jelen idejével mindig is valami pluszt fog jelenteni, ugyanakkor a streamelés és az ahhoz hasonló közvetítések óriási lehetőségeket tartogatnak.

– **Mivel kárpótolnak ezek az egy térben lélegzés helyett?**

– Mégiscsak találkozol a nézővel. A tavaszi karantén idején Szirtes Tamással csináltuk meg a Csehov és felesége levelezéséből írt darabot (Carol Rocamora: *Örökké fogd a kezem*), aminek különös bája, hogy a feleséggel, Nagy-Kálózy Eszterrel a saját lakásunkból jelentkeztünk. És kinyílt a világ. Brazíliából is kaptunk visszajelzést, magától az amerikai szerzőtől is, a világ magyarságának játszottunk Felvidéktől New Yorkig!

– **Milyen kihívást jelent ez a színésznek, a rendezőnek, az operatőrnek?**

– Hasonló átmeneti műfaj volt például a színházi közvetítés, amely az egyik legnehezebb színészi kihívást

jelentette, mert egyrészt a karzaton ülő néző számára is jelen kellett lenned, másrészt a közeli kamerában sem lehetnél túl sok. Bontsuk ketté a dolgot! A már meglévő előadások élő közvetítése az egyik út, a másik, az eleve erre a lehetőségre épített új bemutató létrehozása.

Ebben óriási lehetőségek vannak. Az online lehetőséget teremti a néző bevonására is. Például egy előadás eljut egy fordulópontig, a főszereplő egy fontos döntéshelyzetben van, és a néző szavazhatna, merre induljon. Az ember hajlamos azt hinni magáról, hogy éles helyzetekben képes lenne a tisztességes döntést meghozni. Érdekes játék lenne megtudni, hova lyukad ki a mai néző egy görög sorstragédiával találkozva.

Az öreg hölgy látogatása is alkalmas lenne egy ilyen játszámára, de remélhetőleg az október 16-ai premier a klaszszikus formában jut el a nézőkhöz. Megérdemelnénk, igazán viharos időkben dolgozunk. Folyamatos lázmérőzéssel, maszkban. Ezúton is köszönöm mindenkinek a fegyelmezettséget! Most fel kéne sorolnom illendően az egész csapatot. Mindig így lenne helyes, de ennek a „csoport színház” társulatot mozgó előadásnak a kapcsán különösen így van. Zenekarunk, tánckarunk és a fél társulat „harcol az elemekkel”. Hegyi Barbara játssza az öreg hölgyet, Hegedűs D. Géza Illt, Kőszegi Ákos a polgármestert, Feszbaum Béla a tanárt, Seress Zoltán a plébános urat és most kéne folytatnom a névsort.... Abszurdan hangzik, de alig várom, hogy láthassam az arcukat. Mert még a jelmezes főpróbánk is maszkban zajlott...

– Beszélte a lányodról, de ha jól tudom, nem csak egy színésznő gyermeketek van. Lassan egy színházi dinasztia feje vagy.

– A nagyobbik lányunk, Flóra járt Földessy Margithoz, szóval nála voltak előzmények, kisebbik lányunk, Szonja előbb a Vasasban párbajtőrözött évekig, aztán táncolni tanult, és innen kanyarodott a színészet irányába, a fiam pedig a zeneszerzéstől váltott a filmrendező létre.

Ügyeltünk arra, hogy ne színházi gyerekek legyenek, nem lébecoltak folyamatosan a színház folyosóin, de így is ez lett belőle. Ebben éltünk, ebbe születtek, érezték a szüleik megszállottságát, és hát, genetika is van a világon. Nem tereltük őket ebbe az irányba, de nem is voltunk abban a helyzetben, mint az én drága pedagógus szüleim! Édesanyám talán úgy érezhette, kacsát nevelt tyúkanyóként. De ők is velem voltak minden pillanatban. És mi nem aggódunk kevesebbet Eszterrel, mint ők értem. A legnehezebb dilemma az volt, hogy a felvételi

előtt meghallgassuk-e őket. Én el nem tudtam volna képzelni, hogy édesapámnak és édesanyámnak elmondjam, mivel készülök, ugyanakkor a mi gyerekkorunknak része volt a szavalóverseny, már az óvodában találkoztunk a közönséggel. Végül meghallgattuk őket. Nehéz vizsga volt. Emlékszem, egymásra sem mertünk nézni Eszterrel. Rettegtünk, hogy azt kell majd mondani, ez nem neked való, drágám... De szerencsére, nem így történt. Becsülöm őket, hogy ilyen bátrak voltak.

– Flóra, a nagyobbik lány végzett Montreálban?

– Igen, láttuk a vizsgaelőadását. Előtte nehéz döntést kellett meghoznom. Kaptam volna egy szerepet Bruce Willis filmjében. Nagyon jó karaktert, egy orosz taxisofoort. Élveztem a castingot, ki is választottak, de azt mondta a bátyja, aki a producer volt, hogy nem lehet, hogy valaki egy ilyen szintű forgatásra előző nap érkezzen meg Kanadából – akkor jöttünk volna haza Flóra diplomaosztójáról. Nem mondom, hogy csípőből mondtam a választ, kértem 24 óra gondolkodási időt. Végül is a diplomaosztót választottam. És fantasztikus élmény volt! A megnyitó beszédben az egyetlen magyar hallgató miatt elhangzott, hogy „Szérettéttél udvozollék bénnétekét”, és úgy búcsúztak, hogy „Kéz es lábtörést!” Nem állítom, hogy nem volt könnyes a szemem. Nekünk is meg kellene tanulni ezt a felvállaltan érzelmes ünneplést. Ez nem a rágógumizós, zsebre dugott kezes történet, egyszerre volt méltóságteljes és happening jellegű. A képzésüknek is volt számomra több tanulságos eleme. Miközben természetesen komoly munka folyt három éven át, a világ minden pontjáról érkező nagyszerű rendezőkkel dolgozhattak, volt egy vizsgafeladatuk az utolsó évben, amelyben egy 15 perces one-man show jellegű helyzetgyakorlatot kellett összerakniuk. Fontos kitétel volt, hogy csak annyi kelléket használhatnak, ami egy bőröndbe befér. Szóval bármit hozzon is az élet, legyen valami a kezében, ami a „placcon tart”, akár egzisztenciálisan is. Nem melleleg Flóra egy zseniális bohócszámot rittyentett, amellyel egy fesztiválra is meghívták!

– Csillogó szemmel meséled ezt, úgy tűnik, egy percig sem bántad meg a döntést.

– Megjutalmazott a sors, láthattam, ahogy a lányom elindul a páholyból, a maga választotta zene ritmusára. Annak a három percnek minden másodpercére emlékszem, amikor csak rá figyelt mindenki, csak neki tapsoltak. Ezért vettem örömmel, amikor idén a Vígyszínház adhatott méltó keretet a diplomaosztónak. ♦